

Sol İçin Bir Avrupa Stratejisi

Michel Husson, *Socialist Resistance* (*), Aralık 2010

Türkçesi: Osman S. Binatlı

Özgöl olarak Avrupalı boyut küresel krizin etkilerini daha da vahim bir hale getiriyor. Kapitalizmin çelişkileri otuz yıldan beri, özetlemek gerekirse, artık-değer üzerindeki saymaca (itibarî/fiktif) çekme haklarının muazzam bir birikimi yoluyla aşılmıştı. Kriz bunları yok etmekle tehdit ediyordu. Burjuva hükümetleri bankaları kurtarmak lazım diyerek bu çekme haklarını teminat altına almaya karar verdiler. Dolayısıyla bu borçları, karşılığında hiçbir şey ya da neredeyse hiçbir şey talep etmeden üstlenmiş oldular. Oysa bu kurtarma operasyonunu hazır fırsat çıkmışken koşula bağlamak, sözgelimi spekülâtif ürünlerin yasaklanmasını ve vergi cennetlerinin kapatılmasını ya da hatta bu kurtarma operasyonunun aniden artmasına neden olduğu kamu borcunun belli bir tutarının [bankalar tarafından] üstlenilmesini şart koşmak mümkündü.

Bugün ikinci evreye girmiş bulunuyoruz. Borcu özel kesimden kamuya devrettikten sonra şimdi bu borcu emekçilere ödetmek gerekiyor. Bu şok tedavisi hepsi aynı modelde yapılandırılmış kemer sıkma planları biçimine bürünüyor: toplumsal olarak yararlı harcamaların azaltılması ve en adaletsiz vergilerin arttırılması. Bu toplumsal şiddetin, hissedarlara ve kreditorlere kendi sistemlerinin kurtarılmasının maliyetini ödetmekten başka bir alternatifi bulunmuyor. Bunların hepsi açık ve bunları herkes anlıyor.

Bir Burjuva Projesinin İflası

Avrupalı emekçiler bugün ayrıca burjuva Avrupa inşa projesinin iflasının bedelini de ödemek zorunda bırakılmaktadırlar. Avrupa burjuvazileri, tek para birimiyle, bütçe istikrar paktıyla, finansın ve sermaye hareketlerinin toptan düzenlemeden-arındırılmasıyla doğru sistemi bulduklarını düşünüyorlardı. Ücretliler ve sosyal modeller rekabete sokulduğunda, ücretlerin baskılanması kapitalistler-arası rekabeti çözüme kavuşturmanın ve eşitsizlikleri dar bir toplumsal tabakanın lehine derinleştirmenin yegâne yolu haline geliyordu.

Oysa bu model sürdürülebilir değildi zira Avrupa ekonomilerinin gerçeklikte var olmayan bir türdeşliğini önceden varsayarak arabayı atların önüne koşuyordu. Tersine, ülkeler arasındaki iraksama, bu ülkelerin dünya pazarlarındaki yerlerine ve Avro kuruna duyarlılıklarına göre artmaktaydı; enflasyon oranları yakınsamamaktaydı ve düşük faiz oranları emlak balonlarını teşvik ediyordu vb. Güdük bir inşanın, Avro-Liberallerin bugün keşfettikleri çelişkilerinin tamamı kriz öncesinde de mevcuttu. Krizin tek yaptığı bu çelişkileri riske en fazla açık devletlerin dış borçlarına spekülâtif saldırılar kılığında aniden ortaya çıkarmak oldu.

“Finans piyasaları” soyutlamasının gerisinde en başta devletlerin çok düşük faizle ödünç verdikleri fonları spekülasyon için kullanan Avrupa finans kurumları yer alır. Öyleyse bu spekülasyon ancak devletler müdahale etmediği oranda mümkün olur ve bu spekülasyonu buna rıza gösteren hükümetler üzerinde bütçeleri halkların sırtından düzeltmek ve bankaların çıkarlarını teminat altına almak için uygulanan bir baskı olarak anlamak gerekir.

(*). Çeviride Fransızca metin esas alınmıştır. <http://hussonet.free.fr/srmh10f.pdf> Makalenin İngilizce versiyonu için bkz. <http://socialistresistance.org/1165/a-european-strategy-for-the-left>

Derhal Yerine Getirilmesi Gereken İki Görev

Emekçilerin bakış açısından derhal yerine getirilmesi gereken görevler açıktır: kemer sıkma planlarına direnmek ve krizin borcundan başka bir şey olmayan borcu ödemeyi reddetmek gerekir. Bu toplumsal direnişin, adına savaş düzenine gireceği alternatif proje zenginliklerin başka türlü bir bölüşümü talebine dayanır. Böylesi bir talep tutarlıdır: krize yol açan borçların devasa birikimini doğuran gerçekten de ücretlerin baskılanması, diğer bir deyişle artık-değerin giderek artan bir bölümüne finans tarafından el konması olmuştur. Bu krizin hakikî maddi temeli işte budur.

Alternatifin yolu özellikle yıllardan beri firmalara ve zenginlere sağlanmış olan avantajları yürürlükten kaldıracak hakikî bir vergi reformundan geçmektedir. Bu ayrıca, borcun şu ya da bu şekilde iptali anlamına da gelir. Borç ile çoğunluk toplumsal çıkarlar arasında tam bir bağdaşmazlık mevcuttur. Bu borcu ister vadesinde ödememe, ister yeniden yapılandırma şeklinde yeniden tartışma konusu yapmadan krize ilerici bir çare bulunması mümkün değildir. Zaten belli sayıda ülke muhtemelen ödeme aczine düşecektir ve bunu öngörerek hazırlıklı olmak ve bu durumun nasıl yönetilmesi gerekeceğini söylemek daha da önemli hale gelmektedir.

Avrodan Çıkmalı Mı?

Avrupa halklarının maruz kaldıkları saldırı Avrupa cenderesi yüzünden yadsınması olanaksız biçimde daha da sert bir hal almıştır. Örneğin Avrupa merkez bankaları ABD'deki FED'in aksine Hazinesinin ihraç ettiği bonoları satın alarak kamu borcunu parasallaştıramamaktadırlar. Acaba Avrodan çıkmak bu mingeneyi gevşetecek midir? Costas Lapavitsas'ın Yunanistan örneğinde, üstelik dediğine bakılırsa solun Avro Bölgesini değiştirmek üzere – ki o bunun “imkânsız” olduğunu düşünmektedir – birleşmesini beklemeden derhal alınması gereken bir önlem olarak önerdiği de budur.

Avrupa'da başka yerlerde de öne sürülen bu fikir bir ilk itirazla karşı karşıya kalır: İngiltere'nin Avro Bölgesinde yer almıyor oluşu besbelli bu ülkeye kemer sıkmaya karşı koruma sağlamamıştır. Öte yandan, milliyetçi aşırı-sağın, Fransa'da Front National [Ulusal Cephe] örneğinde olduğu gibi neden Avro'dan çıkmak istediğini anlamak kolaydır. Buna karşılık, böylesi bir şiarın radikal solun bakış açısından ne tür bir değer taşıyabileceğini kestirmek daha zordur. Eğer liberal bir hükümet olayların baskısı altında böyle bir önlem almaya zorlanmış olsaydı, şurası açık ki bu, bugün tanık olduğumuzdan da sert bir kemer sıkma politikasının bahanesi olurdu ve aksine bu durum emekçilerin daha lehinde bir güçler ilişkisi tesis etmeye hiçbir şekilde imkân tanımazdı. Geçmiş tüm deneyimlerden çıkarılabilecek ders budur.

Buna karşılık Avrodan çıkmak sol bir hükümet açısından hakikî bir stratejik hata olacaktır. Güdülen amaç zaten bu olduğundan yeni para birimi devalüe edilecektir. Ne var ki bu hemen, finansal piyasaların spekülâtif bir saldırıya geçmek için anında faydalanacakları bir gedik açacaktır. Bu ise bir devalüasyon-enflasyon- kemer sıkma döngüsünü harekete geçirecektir. Üstelik o zamana dek Avro veya Dolar cinsinden ifade edilen borç meblağı bu devalüasyona bağlı olarak bir anda artacaktır. Emekçiler lehine önlemler almakta hakikaten kararlı her sol hükümet mutlak surette uluslararası kapitalizmin çok sert baskılarına maruz kalacaktır. Ama taktik bakımdan Avro Bölgesine aidiyeti bu güç sınavında çatışmalı bir tarzda kullanmak daha yerinde olacaktır.

Tek para birimini temel alan Avrupa inşasının bütünsel uyuma sahip olmadığı ve her halükarda tamamlanmış olmadığı esasen doğrudur. Avro bölgesi içindeki fiyat ve ücret gelişim farklarından düzeltici bir değişkeni, döviz kurunu çekip alır. Bu durumda, periferi ülkelerinin önünde iki seçenek kalır: ya Almanya'nın on yıldan beri yaptığı gibi ücretleri donduracaklar, ya da rekabet güçlerinde bir azalmaya katlanıp pazar kayıplarına uğrayacaklardır. Bu durum hemen uygulanabilir çözümlerin mevcut olmadığı bir çeşit çıkmaza yol açar: eskiye dönüş Avrupa'yı, en kırılgan ülkelerin zarar göreceği bir kaosa sürükler; buna karşın yeni bir Avrupa inşa mantığını yaşama geçirmek ise menzül dışı bir hedef gibi gözükmektedir.

Eğer Avro Bölgesi dağılacak olursa, en kırılgan ekonomiler spekülasyonla saldırılarla istikrarsızlaştırılacaklardır. ABD'nin bugün para politikasıyla çok sayıda ülkeye dayatmaya çalıştığı akıbete uğrayıp, para birimi denetimsiz bir şekilde değerlendirileneceğinden bu durumdan Almanya'nın dahi kazanacağı bir şey olmayacaktır 1.

Avrupa Birliğinin bütünüyle elden geçirilerek yepyeni bir modelde inşasını temel alan başka çözümler mevcuttur: sermaye üzerinde tek kalemde toplanmış bir vergiden beslenen bir bütçeyle uyumlulaştırma fonlarının, toplumsal ve ekolojik bakımdan yararlı yatırımların finansmanı, kamu borçlarının yardımlaşmacı tarzda tüm ülkeler [özellikle zengin ülkeler] tarafından ortaklaşa üstlenilmesi vb. Ama bir kez daha bu yukarıdan çıkış kısa vadede mümkün değildir. Bunun nedeni alternatif önlemlerin bulunmaması değil, bu önlemlerin uygulanmasının Avrupa ölçeğinde güç ilişkilerinde radikal bir değişimi gerektirmesidir.

O halde bu son derece çetin konjonktürle nasıl başa çıkmalıdır? Kemer sıkma planlarına karşı mücadele ile borcun ödenmesinin reddi bir karşı-saldırının platformunu oluşturmaktadır. Hemen ardından, direnişlerin alternatif bir projenin öne sürülmesiyle güçlendirilmesi için "teknik" çözümleri krizin sınıf muhtevasının genel bir açıklamasıyla eklemleyerek böylesi bir program üzerinde çalışmak gerekir 2.

Radikal ve enternasyonalist solun özgül görevi bunun ardından ulusal düzeyde sürdürülen toplumsal mücadeleleri başka bir Avrupa'nın savunulmasıyla bileşik hale getirmektir. Peki ya burjuvaziler ne yapmaktadır? Burjuvaziler büyük ölçüde ulusal ve çelişkili kalan çıkarları savunduklarından uygulanacak politikalar konusunda çatışmaktadırlar. Ama sıra kemer sıkma politikalarını kendi işçi sınıflarına dayatmaya geldiğinde sağlam biçimde birleşmiş ortak bir cephe oluşturmaktadırlar.

Öteki cemahta ise farklı ülkelerin durumları arasında var olan, hiç kuşkusuz reel, farkları vurgulamaktan daha iyisini yapmak mümkündür. Meselenin özü daha çok Avrupa'daki krize dair enternasyonalist bir bakış açısı inşa etmektir. Bu öncelikle, alışageldik günah keçileri yerine başka hedefler göstererek aşırı-sağın yükselişine karşı çıkmanın tek yoludur. İkinci olarak bu, borcun Avrupa ölçeğinde hakça paylaşılmasını talep ederek krizin en fazla kırılganlaştırdığı halklarla hakikî bir uluslararası dayanışma göstermenin yoludur. Dolayısıyla, tüm ülkelerde

1. Bkz. Michael Hudson, "US Quantitative Easing Is Fracturing the Global Economy". <http://gesd.free.fr/hudsonqi.pdf>
2. Bkz. Portekiz Sol Bloğunun (Bloco de Esquerda) son derece parlak metni: "On the Crisis and How to Overcome It", May 23rd 2010, <http://gesd.free.fr/bloco510.pdf>

toplumsal gerilemeye yol açan burjuva Avrupa projesinin karşısına alternatif bir proje çıkarmak gerekir. Avrupa ölçeğinde burjuva eşgüdümüyle karşı karşıya kalan seferberliklerin eşgüdümlemiş bir başka projeden destek alma ihtiyacını duyduklarını anlamamak nasıl mümkün olabilir? Mücadelelerin ulusal ölçekte sürdürüldüğü doğru olsa bile, bu mücadeleler böylesi bir perspektife kavuştuklarında, zayıflatılacaklarına ya da ulusalcılığın çıkmazlarına sürükleneceklerine güç kazanacaklardır. Londra öğrencilerin gösterilerde “Hep beraber, hep beraber!” diye haykırmaları bu canlı özlemin bir sembolüdür.

Bir Avrupa Stratejisi İçin

Görev, tıpkı krizin başlatmış olduğu dönem gibi çetindir. Buna karşın, radikal sol tehlikeli bir macera – Avrodan çıkmak – ile ütopyik bir uyumlulaşma arasında imkânsız bir tercihte ısrarlı olmamalıdır. Avrupa kurumlarını tartışma konusu yapan ara hedefler üzerinde çalışmak pekâlâ mümkündür, örneğin:

- AB devletleri Avrupa Merkez Bankası (ECB) nezdinde çok düşük faizlerle doğrudan borçlanabilmelidir ve özel bankalar kamu borcunun belli bir bölümünü üstlenmek zorunda bırakılmalıdır;
- Devletlerin kamu borcunu zenginlere sağlanan vergi avantajları ve bankaların kurtarılmasına hasredilen fonlar oranında silmelerine imkân tanıyan bir borç geri ödememe mekanizması oluşturulmalıdır;
- Bütçe açıkları, sermaye hareketleriyle finansal işlemleri, temettüleriyle diğer sermaye gelirlerini, büyük servetlerle yüksek gelirleri Avrupa ölçeğinde uyumlulaştırılmış tarzda vergilendirmeyi hedefleyen bir mali reformla kapatılmalıdır.

Böylesi hedeflerin güya emekçilerin çıkarına olacak bir “Avrodan çıkış” serabından ne daha uzak ne de daha yakın olduğunu iyi kavramak gerekir. Elbette tüm Avrupa ülkelerinde eşzamanlı ve eşgüdümlü bir kopuş beklemek gerçekten de saçma olacaktır. Bu durumda tasavvur edilebilecek yegâne stratejik hipotez, yola çıkış noktası olarak tek ülkede başlayacak bir toplumsal dönüşüm deneyimini almalıdır. Söz konusu ülkenin hükümeti bu durumda sözgelimi sermaye üzerinde bir vergi ihdas edilmesi gibi önlemler alır. Ama eğer bu akli başında bir hükümetse, anında hedefi olacağı misilleme önlemlerini öngörüp hazırlıklı olmalıdır: öyleyse sermaye hareketleri üzerinde bir denetim kurar. Yürürlüğe konmakta olan malî reformu koruma amacıyla bu önlemi aldığı anda Avrupa oyununun kurallarına açık biçimde aykırı davranmış olur. Bununla birlikte, tek taraflı olarak Avrodan çıkma inisiyatifi almanın kendisine bir faydası yoktur. Kaldı ki, Avrodan tek taraflı olarak çıkmak, yeni para birimi “asi” ülkeyi dize getirmek amacıyla anında saldırıya uğratılacağından, muazzam bir stratejik hata olacaktır.

O halde, “tenik” kestirme yollar olduğu fikrini bir kenara bırakıp kaçınılmaz çatışmayı göze almak ve bir güçler ilişkisi inşa etmek gerekir ki Avrupa boyutu da bunun içinde yer alır. Bunun için bir ilk dayanak noktası mevcuttur: kapitalist çıkarlara zarar verme yeteneği. Yenilikçi ülke borcunu yeniden yapılandırabilir, yabancı sermayeyi kamulaştırabilir ya da bunu yapmakla tehdit edebilir vb. Yunanistan’da Papandreu’nun veya İspanya’da Zapatero’nun “sol” hükümetlerinin yapmayı bir an olsun akıllarından geçirmedikleri de işte budur.

Başlıca destek noktası alınan önlemlerin elbirliğiyle alınmış olmasından kaynaklanır. Bu, başkalarından pazar payları tırtıklayarak işin içinden herdaim tereyağından kıl çeker gibi

sıyrılmaya çalışan klasik korumacılıkla muazzam bir fark oluşturur. Tersine, tüm ilerici önlemler daha fazla sayıda ülkeye yayıldıkça daha etkili hale gelirler. O halde, burada şu söyleme dayanan bir yayılma stratejisinden bahsetmek gerekecektir: sermayeyi vergilendirme istencimizi ifade ediyor ve buna uygun koruma önlemlerini alıyoruz. Ama ayrıca bu önlemlerin, önermiş olduğumuz gibi Avrupa'nın tamamında da alınmasını bekliyoruz.

Sonuç: Neoliberal Avrupa'dan kopuşla Avrupa'nın yeniden kuruluş projesini birbirinin karşıtı olarak göstermek yerine bunların arasında bir eklemlenmeye kafa yormak gerekir.